

Rapport fra vurderingsutvalget for ny norsk skjønnlitteratur for voksne, prosa 2024

Det er to innkjøpsordninger for ny norsk skjønnlitteratur for voksne, en automatisk med seks årlige frister og en selektiv med to årlige frister. Formålet med ordningene er at det blir skapt, utgitt, spredt og lest ny norsk skjønnlitteratur for voksne. Kulturrådet stiller et minstekrav til utgivelsenes kvalitet, og innkjøpene skal samlet bidra til stor bredde i norsk litteratur. Gjennom den selektive ordningen legges det til rette for at nye utgivere kan få bøkene sine vurdert for innkjøp. For den selektive innkjøpsordningen forholder utvalget seg til den fastlagte budsjettammen for ordningen.

Vurderingsutvalget for prosa behandler romaner, noveller, kortprosa, bildebøker med prosatekst og tekstløse bildebøker med voksne som primær målgruppe.

[Retningslinjer for den automatiske innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for voksne](#)

[Retningslinjer for den selektive innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for voksne](#)

Påmeldinger og innkjøp

Automatisk ordning	2021	2022	2023	2024
Antall behandlede titler	239	202	206	208
Antall innkjøpt	207	172	175	190
Antall avslått	32	30	31	18
Innkjøpsprosent	86,6 %	85,2 %	85,0 %	91,4 %

Selektiv ordning	2021	2022	2023	2024
Antall behandlede titler	29	38	34	71
Antall innkjøpt	7	9	5	7
Antall avslått	22	29	29	64
Innkjøpsprosent	24,1 %	23,7 %	14,7 %	9,9 %

Prosautvalget behandlet i 2024 i alt 279 titler. 197 titler ble kjøpt inn. Dette utgjør en total innkjøpsprosent på 71 prosent, som er en liten nedgang fra 75 året før.

Den største endringen i 2024 sammenlignet med tidligere år, er en markant økning i antall påmeldte bøker på selektiv ordning. Utvalget har gjort seg noen tanker rundt dette under punktet «Tanker om ordningens innretning og rammer» mot slutten av rapporten.

Format og målform 2024

Automatisk ordning	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Innkjøpsprosent
Både papirbok og e-bok	206	188	18	91,3 %
Kun papirbok	2	2	-	100 %
Nynorsk	26	26	-	100 %
Bokmål	182	164	18	90,1 %

Selektiv ordning	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Innkjøpsprosent
Både papirbok og e-bok	69	6	63	8,7 %
Kun papirbok	2	1	1	50 %
Nynorsk	6	3	3	50 %
Bokmål	65	4	61	6,2 %

Om utvalget

Vurderingsutvalget for ny norsk skjønnlitteratur for voksne, prosa har i 2024 bestått av:

Rune F. Hjemås (leder) (f. 1982), Trøndelag. Forfatter, oversetter og redaktør i forlaget Beijing Trondheim.

Mirjam Kristensen (f. 1978), Agder. Skjønnlitterær forfatter og bibliotekar ved Kristiansand folkebibliotek.

Ingri Løkholm Ramberg (f. 1990), Troms. Førsteamanuensis i norsk ved Institutt for lærerutdanning og pedagogikk ved Universitetet i Tromsø. Skribent, forsker og kritiker.

Leif Bull (f. 1977), Oslo. Forfatter, skribent, kritiker og oversetter.

Anna Sambor (f. 1994), Vestland. Universitetsbibliotekar ved Høgskulen på Vestlandet.

Nora Szentivanyi (vara), (f. 1969), Akershus. Forfatter, tekstarbeider og grafisk konsulent.

Chris Tvedt (vara) (f. 1954), Vestland. Forfatter.

Maria Navarro Skaranger (ekstraleser) (f. 1994), Oslo. Forfatter.

Kyrre Andreassen (ekstraleser) (f. 1971), Buskerud. Forfatter, skriveleier og oversetter.

Utvalget har i 2024 hatt fem faste medlemmer i tillegg til to varamedlemmer og to ekstralesere. Følgende endringer ble gjort fra begynnelsen av perioden: Ingeborg Arvola ble erstattet av Anna Sambor som fast medlem, mens Chris Tvedt tok over som vara etter Kjell Ola Dahl. Begge ekstraleserne var også nye fra og med 2024: Oddmund Kårevik og Ingrid Z. Aanestad takket for seg, mens Maria Navarro Skaranger og Kyrre Andreassen kom inn.

Prosautvalget har behandlet 279 titler fordelt på elleve møter i perioden mars 2024 til mars 2025. Seks av møtene har vært avholdt fysisk i Kulturdirektoratets lokaler i Oslo, mens de fem resterende har blitt gjennomført digitalt. Som hovedregel har det blitt behandlet 25 bøker per møte. Vara har blitt benyttet fire ganger.

Hver bok har to førstelesere, og leseparene varierer systematisk. Hvert medlem leser ti bøker til hvert møte. Avgjørelsene blir tatt på møtet når de to førsteleserne er enige og sikre.

Ved usikkerhet eller uenighet har boken blitt lest av en tredjeleser i utvalget og deretter diskutert på e-post. Ved fortsatt tvil om kvaliteten og uenighet om hvorvidt boken skal kjøpes inn, har boken blitt sendt videre til de to ekstraläserne. En bok kan altså ved sterk tvil bli lest av opptil fem ulike lesere før avgjørelsen tas.

I 2024 benyttet utvalget seg av en tredjeleser på 16 av de 279 påmeldte bøkene, og to av disse ble i tillegg sendt til ekstraläserne før endelig vedtak. Av de to bøkene som ble lest av ekstraläserne, ble én avslått og én innkjøpt. Ekstraläserne ble i 2024 kun brukt i forbindelse med bøker på den automatiske ordningen, selv om det formelt også er adgang til å hente inn ekstraläserne under den selektive ordningen. At ekstraläserne kun ble benyttet ved to tilfeller, viser at det er sjelden utvalget er i så stor tvil at det er nødvendig.

Det ble ikke hentet inn konsulentuttalelser ved noen tilfeller i 2024.

Utvalget foretar rutinemessig en vurdering av medlemmenes habilitet i forbindelse med oppsettet av leselister til møtene. I sittende utvalg anmelder et av medlemmene bøker fast i en avis og har konsekvent blitt kjent inhabil til å vurdere bøker vedkommende har anmeldt offentlig. Retningslinjene krever ikke inhabilitet i slike tilfeller, men anbefaler det for å unngå at det gis «inntrykk av at utvalgsmedlemmene har fattet beslutningen før møtet avholdes». Medlemmer har ellers blitt kjent inhabile dersom det har vært en nær privat eller profesjonell relasjon mellom medlemmet og den aktuelle forfatteren.

Tendenser og analyser

Også i 2024 var romanen den klart dominerende sjangeren blant prosaforfatterne. Dette er imidlertid en sjanger som favner bredt, fra realistiske samtidsromaner til historiske romaner, krim- og spenningsromaner, science fiction osv. Enkelte bøker er vanskelige å plassere sjangermessig, det kan være punktromaner, fortellinger eller hybrider som blander inn elementer av poesi og sakprosa. En bok i denne kategorien som sjarmerte utvalget i 2024, var Helge Torvunds *Løyndomsfuglar. 'Patafysisk fuglebok* – en utgivelse som tilsynelatende tar for seg tradisjonell ornitologi, men som ved nærmere ettersyn viser seg å blande inn både myter og det forfatteren kaller «imaginære sanningar».

Blant bøkene utvalget kjøpte inn i 2024, var det 30 debutanter på automatisk ordning og 1 på selektiv. Dette er en liten nedgang fra 2023, da tallet på innkjøpte debutanter på automatisk ordning var 33, mens det ble kjøpt inn 2 debutanter på selektiv ordning. Som hos de mer etablerte forfatterne, er det også hos de debuterende en klar preferanse for romanen som sjanger, selv om det også finnes gode eksempler på forfattere som har debutert med noveller, slik som Evan Boone (*Tavleffjellene*) og Mikkel Øyen (*Idiotene*). Andre debutanter utvalget vil trekke frem som positive nye bekjentskap i 2024, er Karoline Mirković (*Divnas bok*), Marte Mesna (*Sluke verden hel*), Marie Kinge (*Du lurar ikke meg*) og Steinar H. Nygaard (*Perfekte forbrytelser finnes ikke*).

Utvalget kjøpte totalt inn 14 titler i sjangeren novelle/kortprosa i 2024. Dette er en liten nedgang fra de to foregående årene. Flertallet av utgivelsene innenfor sjangeren var skrevet av etablerte forfattere, bare tre var debutanter. Blant titlene som skilte seg positivt ut her, kan utvalget nevne Hedda Robertsen (*Upraktisk kjærlighet*), Hege Susanne Bergan (*Være med på leken*) og Cathrine Knudsen (*Kvinner jeg ikke har kjent*).

En stor del av bøkene utvalget behandler faller inn under kategorien krim og spenning. I 2024 hadde vi blant bøkene på automatisk ordning 40 titler i sjangeren til behandling. Det vil si at hver femte bok vi leser er en krimbok. En trend vi merket oss i 2024, er at mange krimromaner finner sted i bygdemiljøer, heller enn i store byer. Et eksempel på dette er Eva Fretheims *Fuglekongen*. Også i Jo Nesbøs *Kongen av Os* er handlingen lagt til en, riktignok fiktiv, bygd. Kanskje er det noe med de små forholdene og nærheten til naturen som gjør bygda spesielt godt egnet til skumle plott? Som tidligere var det også i 2024 i krimsjangeren vi så de tydeligste innslagene av internasjonal storpolitikk. *Djeveløya* av K. Thommesen er for eksempel lagt til Jan Mayen og tar for seg russisk spionasje og cyberforsvar. Sett under ett er krimsjangeren en ganske tradisjonsbevisst, for ikke å si konservativ sjanger, og utvalget kunne nok ønske seg litt større vilje til å eksperimentere og utfordre leseren hos de forfatterne som skriver krim.

Som året før, har det også i 2024 kommet flere utgivelser som enten skriver seg inn i eller låner elementer fra science fiction. Gro Dahle (*Oransjeriet*) plasserer seg tydeligst i sjangeren med en roman der handlingen utspiller seg ombord på et romskip. I Johan Harstads *Under brosteinen, stranden!* er det en mystisk, brosteinslignende gjenstand som gir assosiasjoner til sci-fi. 2024 ble også året da flere forfattere tematiserte digitalisering og KI. Her kan vi nevne Kjersti Halvorsen (*Superbruker*), Eirin Betten (*Det tredje minnet*) og Jan Grue (*Det kinesiske rommet*). Hos Victoria Durnak (*Kometjenta*) møter vi på den andre siden en ung jente som protesterer mot foreldrenes bruk av sosiale medier.

Flere forfattere skriver bøker med en tydelig arbeidertematikk. Her finner vi Håvard J. Nilsen, som med *Elektrolysesang* har skrevet en roman om smelteverket i Mosjøen og fremveksten av en ny industri. Carl Frode Tiller skildrer i *Arbeidarhjerter 1* sosialdemokratiets endringer i Norge de siste femti årene gjennom hovedpersonens livshistorie, mens Marit Eikemo i romanen *Vi er brødrene Eikemo* tar utgangspunkt i egen slekt for å gi et bilde av industribyen Odda. Debutanten Anders Bjørgård Prytz går enda mer konkret til verks i romanen *En mann til i morra*, der hovedpersonen jobber som ufaglært i byggebransjen – et perspektiv vi ikke ser skildret i norsk skjønnlitteratur altfor ofte.

Noe beslektet, og delvis overlappende, med arbeidertematikken, er de bøkene som tar for seg livet på bygda. Eivind Hofstad Evjemo (*Ingens herre*) beskriver en viktig del av moderne norsk landbruk på en kyllingfarm med fire fremmedarbeidere, mens debutant Bjørn Ivar Fyksen med *Gård og grunn* har skrevet en moderne bonderoman – med innslag av jazz! Hos

Tormod Haugland (*Sirenene*) siver mystikken fra folkeeventyrene inn i bygdehverdagen, mens Kyrre Andreassen i romanen *Ikke mennesker jeg kan regne med* skildrer et småbysamfunn med stor overbevisning.

Klima og miljøspørsmål er til stede i flere skjønnlitterære utgivelser, men gjøres sjelden til et hovedtema. I 2024 fant vi tematikken bredest behandlet hos Kathleen Rani Hagen (*De jordbundne*) og Marte Wulff (*Dyr i byen*). Interessant nok førte klimaengasjementet i begge disse romanene til at hovedpersonene fremsto nokså usympatiske overfor sine nærmeste. Kanskje dette er litt av forklaringen på at temaet er vanskelig å skrive om? En litt annerledes innfallsvinkel så vi hos Liv Mossige, som i romanen *Eels have* skildrer livet i en såkalt økolandsby i Danmark. Heller ikke her får engasjementet for klodens ve og vel spesielt heldige utfall.

Vi har lest flere bøker der ulike former for identitet tas opp. Marjam Idriss skriver i romanen *Halvt* om en norsk/karibisk kvinne, mens hovedpersonen i Frederik Svindlands *Jævelunge* vokser opp med norsk far og russisk mor i et tøft miljø i Porsgrunn på 90-tallet. Kathrine Nedrejord (*Sameproblemet*) skriver på sin side om en ung kvinne som reiser til Finnmark for å oppsøke sine samiske røtter. Hos Unn Conradi Andersen (*Bli litt til*) blir en kvinne forelsket i en annen kvinne, mens Pia Edvardsen (*En velskapt pike*) tar opp internalisert skam ved homofili og konverteringsterapi. I romanen *Spiro* av Molly Øxnevad handler det om å finne sin identitet i et annet kjønn enn det man ble født med.

Et annet tema som har gått igjen hos flere forfattere er psykisk og fysisk sykdom. Flere forfattere har skrevet om sykdom og vist at det både kan bli god og underholdende litteratur av dette. Hovedpersonen i Marit Daaland Lesjøs *Normal hverdag med økt beredskap* melder seg som besøksvenn for å overkomme egne psykiske problemer, mens Maria Kjos Fonn skriver skarpt og vittig om en traumatisert kvinne i *Margaret, er du i sorg*. I Tore Renbergs *Lorden* beskrives en bipolar pensjonert norsklærers gradvise sammenbrudd. Ingrid Storholmen (*Bloddråpetall*) har tatt utgangspunkt i den store helseundersøkelsen HUNT og skrevet en mangefasettert roman basert på respondentenes svar, mens Anne B. Ragde i romanen *Hennes siste fantastiske dager* skriver personlig om sin opplevelse av å bli rammet av hjerneslag.

Fellestrekk blant titler som får avslag

Ifølge retningslinjene «skal hver tittel vurderes innenfor sin sjanger», og utvalget «skal blant annet legge vekt på om de påmeldte utgivelsene

- fremstår som helhetlige litterære verk
- innehar tilstrekkelige kunstneriske, språklige og håndverksmessige kvaliteter
- har vært underlagt et nødvendig redaksjonelt arbeid»

Kvalitetsbegrepet i kunsten er stadig gjenstand for debatt, både internt i de ulike fagmiljøene og i mediene, og det vil alltid være knyttet en viss grad av skjønn til hva man oppfatter som kvalitet. Retningslinjene for de skjønnlitterære innkjøpsordningene slår fast at det skal legges til grunn et «minstekrav til utgivelsens kvalitet». Vurderingsutvalget vurderer dermed ikke bare den enkelte utgivelsens kvalitet opp mot kriteriene i retningslinjene, men må også bestemme hvor lista skal ligge i forhold til minstekravet. I de fleste tilfeller av tvil, er det her usikkerheten ligger.

Avslagsprosenten er vesentlig høyere på den selektive ordningen (90 %) enn på den automatiske ordningen (8,6 %). Dette er en naturlig konsekvens av systemets innretning; det er (og skal være) lavere terskel for å melde en bok på den selektive ordningen enn på den automatiske. Stadig flere av bøkene som meldes på den selektive ordningen er enten selvpubliserte eller utgitt av forlag der forfatteren selv betaler for hele eller deler av utgivelsen. Ofte ser vi her at bøkene svikter på flere, kanskje alle kriteriene. Bøkene fremstår dermed som ganske amatørmessige produkter. Disse forlagene/utgiverne bør knytte til seg bedre konsulenter og legge mer ressurser i å høyne kvaliteten på utgivelsene.

Også på den automatiske ordningen hender det utvalget leser bøker der vi ser mangelfullt redaksjonelt arbeid. Tekstene kan ha potensial, og ville med bedre redaksjonell hjelp trolig blitt kjøpt inn. Dette gjelder oftest for de mindre forlagene eller forlag som ikke primært utgir skjønnlitteratur, men det hender også at større forlag utgir bøker der kvaliteten ikke er god nok. Et fellestrekk er gjerne at vi tenker boken har blitt utgitt for tidlig, at forlaget og forfatteren burde tatt seg bedre tid til å ferdigstille manuset før utgivelse.

Tanker om ordningens innretning og rammer

Som tallene viser bruker utvalget stadig mer tid på å lese og diskutere kriminallitteratur. Det utgis mye krim av norske forlag, og det kan være utfordrende å bestemme hvor man skal legge lista for kvalitetskravet til innkjøp. Krim er en sjanger med klare forventninger og sjangerspesifikke kjennetegn, noe som gjør at enkelte bøker kan fremstå ganske skjematisk. Vi erfarer at det enkelte verk kan oppleves som både helhetlig og gjennomarbeidet, men likevel ikke gjør så mye mer enn å oppfylle de forventningene leseren har. Boken fyller en funksjon, men har kanskje ikke så stor kunstnerisk verdi. På den andre siden er dette heller ikke noe man vanligvis etterspør av en krim. Utvalget har gjentatte ganger kommet tilbake til tanken om at det kanskje burde være en egen selektiv ordning, med et avgrenset budsjett, for krim og annen sjangerlitteratur.

Utvalget uttrykte i fjor en bekymring for om den selektive ordningen for skjønnlitterær prosa fungerer etter hensikten. Bekymringen har blitt forsterket i løpet av dette året. Vi har sett en markant økning i antall påmeldte titler på denne ordningen – fra 23 påmeldte i 2023, til hele 71 bøker i 2024! Det er nokså talende at antallet innkjøpte bøker til tross for dette ikke var

høyere enn tidligere. Den voldsomme økningen i antall påmeldte titler bidro altså ikke til noen kvalitativ økning.

Utvalget mener å se en utvikling der stadig flere av bøkene som meldes på den selektive ordningen kommer fra såkalte «vanity-forlag», altså forlag der forfatteren selv betaler for hele eller deler av utgivelsen. Disse bøkene holder jevnt over dårlig kvalitet og ser ut til å ha vært gjenstand for minimal redaksjonell behandling. I 2024 sto én utgiver alene for 42 av de 71 påmeldte titlene på selektiv ordning. Ingen av disse ble kjøpt inn. Utvalget stiller spørsmål ved om det er riktig ressursbruk at vi skal bruke tid på å lese alle disse bøkene. Vi foreslår at det settes en maksgrense for hvor mange titler en utgiver kan melde på den selektive ordningen per søknadsrunde. 42 er et svært høyt antall utgivelser og matches kun av Cappelen Damm (46 titler i 2024). Ønsker en utgiver å melde på titler i denne størrelsesorden, mener vi det tilsier at utgiveren er av et slik format at de heller burde benytte den automatiske ordningen. Slik situasjonen er nå, frykter vi at kapasiteten på den selektive ordningen sprenges, og at de små og seriøse nystartede forlagene og utgiverne ordningen egentlig er ment for, blir fortrent.

Vedlegg

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2024 – automatisk ordning:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
ARTIKOLOR AS	1	-	1
BONNIER NORSK FORLAG AS	9	8	1
CAPPELEN DAMM AS	16	16	-
CAPPELEN DAMM AS AVD FORLAG	46	44	2
COMMUNICATIO FORLAG AS	4	4	-
EFREM FORLAG AS	2	2	-
FAIR FORLAG AS	1	1	-
FORLAGET OKTOBER AS	24	24	-
FORLAGSHUSET I VESTFOLD AS	6	4	2
GYLDENDAL NORSK FORLAG AS	38	38	-
H ASCHEHOUG & CO W NYGAARD AS	16	16	-
HOBİ AS	1	-	1
JERV FORLAG, JOHNSEN	1	1	-
KAGGE FORLAG AS	5	4	1
KAPABEL FORLAG AS	5	3	2
KONTUR FORLAG AS	1	1	-
PELIKANEN FORLAG AS	3	3	-
SENORC Stein Arne Nistad	1	1	-
SIRKEL FORLAG SA	2	-	2
SKAMLØST FORLAG AS	1	-	1
SKIEN KOMMUNE	1	1	-
SOLUM BOKVENNEN AS	4	4	-
SONO AS	1	-	1
STIFTINGA DET NORSKE SAMLAGET	9	9	-
SVEIN SANDNES BOKFORLAG AS	4	2	2
TB GROUP AS	1	-	1
VIGMOSTAD & BJØRKE AS AVD ST OLAVS GATE OSLO	4	3	1
ZETH FORLAG Kurt Johannessen	1	1	-
Totalt	208	190	18

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2024 – selektiv ordning:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
A1 FAKTA AS	1	-	1
BARYTON BOKFORLAG AS	1	-	1
BELA FORLAG AS	1	-	1
BOOKEA VULKANISTERNA AS	42	-	42
EASYWRITE AS	1	-	1
FAGERVIK FORLAG/MUSIKK- OG TEKSTMAKERIET LENE LAURITSEN KJØLNER	1	-	1
FORFATTER ERLING PEDERSEN	1	-	1
GBR AS	1	-	1
GIUTBOK.NO AS	2	-	2
ILDAHL EIRIK	1	-	1
KIL LYSTER	1	-	1
LITERA BOOKS - ROY G. TVEIT	1	-	1
MAGNHILD BRUHEIM	1	1	-
MANUSKRIPT FORLAG AS	1	1	-
MEGAFON FORLAG AS	1	1	-
MÅKEN FORLAG AS	2	1	1
NETTAPP MEDIA, AC ERIKSEN	1	-	1
NORDISK FREDSSENTER FORBORD	1	-	1
PEDAGOG CHRISTENSEN	1	-	1
S EDVARDSEN INVEST AS	1	-	1
SKOGLUND	1	1	-
SKRIVEAKADEMIET AS	2	-	2
SVEN GUNNAR SIMONSEN	1	1	-
T ANDØLS BOKUNIVERS	1	-	1
ULF MORTEN DAVIDSEN	1	-	1
ØYVIND K MYHRE FAKTA OG FANTASI	1	-	1
AARTHUN PRESS ANDREAS HELLAND	1	1	-
Totalt	71	7	64